

DENGE VE DENETLEME BÜLTENİ

DENGE VE DENETLEME AĞI AYLIK BÜLTENİ

Editörden;

Denge ve Denetleme Bültenimizin Şubat Sayısından Herkese Merhaba;

Rusya'nın Ukrayna işgali Şubat ayına damgasını vurdu. Denge ve Denetleme Ağı olarak Rusya'nın Ukrayna'yı işgalini kınıyoruz. Taraflara diplomatik mekanizmaları işletmesi ve Rusya'ya uluslararası hukuk kurallarına uygun hareket etmesi çağrısında bulunuyoruz. Medya'yı da barışçıl çözümlerle daha duyarlı yaklaştırmaya davet ediyoruz.

Bu ay da ağıımızın faaliyet alanları kapsamında öne çıkan gelişmeleri denge ve denetleme ölçütlerine uygun olarak değerlendirerek sizlere sunuyoruz.

Denge ve Denetleme Ağı'nın Anayasa, Yasama, Yürütme, Yargı, Yerel Yönetim, Medya, Sivil Toplum Reform grupları ile birlikte ve Toplumsal Cinsiyet Eylem Planımız çerçevesinde ayrı ayrı ele aldığımız güncel gelişmeleri denge ve denetleme ölçütleriyle değerlendirmeyi sürdürüyoruz. Bu ay Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem Çalıştayımız sonucunda oluşturduğumuz raporumuzun lansmanını gerçekleştirdik. Bu bağlamda parlamenter sistemin demokratik bir işleyişle yeniden inşa edilmesi yolunda atılan adımları izliyoruz.

Türkiye için oldukça hareketli geçen bu ayın Denge ve Denetleme değerlendirmesine birlikte bakalım ve işleyen bir denge denetleme sistemine bir adım da olsa yaklaşalım.

Keyifli okumalar

6 MUHALEFET PARTİSİ GPS ÜZERİNDE UZLAŞMAYA VARARAK MUTABAKAT METNİ İMZALADI

6 muhalefet partisi arasında TBMM çatısı altında devam eden görüşmeler sonucu güçlendirilmiş parlamenter sistem reform metni 28 Şubat 2021'de 6 siyasi parti liderinin, basın ve sivil toplum katılımıyla gerçekleştirilen imza töreniyle kamuoyuyla paylaşıldı. Güçlendirilmiş Parlamenter sistem raporu yasama, yargı ve temel hak ve özgürlükler başlıklarında birçok düzenleme içeriyor. Her başlık altında yapılan sunumlarda kuvvetler ayrılığı ve denge ve denetleme vurgusu dikkat çekiyor.

Denge ve Denetleme Ağı olarak uzun süredir üzerine içerik ürettiğimiz hükümet sistemine yönelik yapılacak değişikliklerde yapılan denge ve denetleme vurgusunu oldukça olumlu buluyoruz. Denge ve Denetleme Ağı olarak sivil toplum, akademi ve diğer paydaşları bir araya getirdiğimiz ve denge ve denetleme sisteminin kurumsallaştığı bir parlamenter sisteme ilişkin somut önerileri ortaya koyduğumuz raporumuz da bu imza töreni öncesinde kamuoyuyla paylaşıldı. Geçtiğimiz günlerde sürece ilişkin paylaştığımız çağrı metninde de ifade ettiğimiz gibi sistem reformuna ilişkin yapılan çalışmalarda sivil toplum katılımının en üst seviyeye çıkarılmasının demokratik istikrar için önemini bir kez daha vurgulama ihtiyacı duyuyoruz.

SOSYAL MEDYA DÜZENLEMESİNDE SONA YAKLAŞILIYOR

Uzun zamandır belirli aralıklarla gündeme gelen sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik çalışmalarda sona gelindi. Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından yapılan açıklamada yasa teklifinin yakın zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulabileceği belirtildi. Yapılan düzenlemenin temel amacının ise yalan haber ve dezenformasyonun sosyal medya üzerinde yayılmasını engellemek olduğu ifade ediliyor.

İçeriği henüz netleşmese de yapılan açıklamalarda gerek sosyal medya platformlarına gerekse kullanıcılara yönelik cezai yaptırımların yeni düzenlemeye ekleneceği ifade edilirken bunu denetlemeye yönelik de bir kurulun oluşturulacağını altı çiziliyor. Yine Şubat ayı içerisinde Milliyetçi Hareket Partisi de sosyal medyada sahte hesap açanlara ve özel hayata ve hayatın gizli alanına, kamu barışına, kamu güvenine, kamunun sağlığına karşı suçlar ile göreve ilişkin sırrın açıklanmasına ilişkin suçların internet üzerinden işlenmesinin Türk Ceza Kanunu kapsamına alınması ve sahte hesapların denetimine ilişkin her ilde komisyon kurulmasını öngören bir yasa teklifini TBMM'ye sundu.

Günümüzde sosyal medya alanını düzenlemeye yönelik girişimler farklı ülkelerde de gündeme gelmektedir. Bu düzenlemelerin ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma gibi temel hak ve özgürlüklerde geriye gidişe neden olmaması demokrasinin sağlıklı işleyebilmesi için yaşamsaldır. Bu çerçevede, Denge ve Denetleme Ağı olarak bazı çekincelerin altınının çizilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Bunlardan birincisi bu denetimi gerçekleştirecek kurulların yürütmeden bağımsızlığının ve tarafsızlıklarının sağlanması gerekmektedir. İkinci olarak kullanıcıların içerik kaldırma ve cezai işlemlere karşı yargıya başvurma hakları garanti altına alınmalıdır. Özellikle temel hak ve özgürlükler alanını yakından ilgilendiren bu konunun yükümlülüğünün sosyal medya platformlarına bırakılması durumunda yapılacak içerik kaldırma gibi uygulamalara karşı kullanıcıların önden bilgilendirme ve yargıya başvurma hakları garanti altına alınmalıdır. Benzer şekilde demokratik rekabete ilişkin paylaşımların bu tip yaptırımlara konu olmayacağı da yapılacak olan düzenlemeye net şekilde eklenmelidir.

RTÜK'TEN ÜÇ ULUSLARARASI YAYIN KURULUŞUNA LİSANS BAŞVURUSU TEBLİGATI

2019 yılında yürürlüğe giren ve Radyo ve Televizyon Üst Kuruluna internet yayını yapan platformları denetleme yetkisi veren düzenlemeye dayanarak 3 uluslararası haber sitesine lisans başvurusu yapmaları için süre verilerek lisanslama yapılmadığı takdirde bu sitelere erişim engelli getirileceği belirtildi. Bazı haber siteleri konuyu mahkemeye taşıyacaklarını belirterek lisans için başvuru yapmayacaklarını ifade ettiler.

Bir düzenleyici ve denetleyici kurum olan RTÜK'ün 2019 da yürürlüğe giren bir düzenlemeyle ilk kez kullandığı bu yetkinin sınırlarının belirsizliği bu yetkinin keyfi kullanım riskini arttırmaktadır. Herhangi bir haber sitesinin kendi platformundan video içerik yayınlaması bu denetime tabi kılınması için yeterli görülmektedir. RTÜK'ün yürütme erkinden bağımsızlık seviyesi ve muhalif yayıncılık yapan kanallara verilen orantısız cezalar dikkate alındığında bu denetim yetkisinin ifade özgürlüğü ve alternatif bilgi kaynaklarına ulaşma hakkı gibi temel hak ve özgürlüklerde geriye gidişe neden olması kaçınılmazdır. Benzer şekilde ceza olarak erişim engelli de bu çerçevede orantısız ve ağır bir cezai yaptırımdır.

SEÇİM KANUNU'NDA YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLERDE SONA GELİNDİ

Uzun zamandır gündemde olan ve seçim kanununda değişiklik öngören kanun teklifinin Mart ayı başında Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulacağı belirtiliyor. Beklenenden daha dar kapsamlı (10-15 maddelik) teklifte ulusal 10% seçim barajının %7'ye düşürülmesi, seçime girme yeterliliği olan TBMM'de grup kurmanın kaldırılması, il ilçe seçim kurullarının başkanlarının o bölgedeki en kıdemli hakim olması kuralının esnetilmesi ve birinci sınıfa ayrılmış en kıdemli hakimler arasından tercih usulünün getirilmesi dikkat çeken değişiklikler arasında.

Denge ve Denetleme Ağı olarak demokratik rekabete temelden etki eden seçim ve siyasi partiler kanunlarında yapılacak düzenlemelerin, bu rekabetin ana aktörleri olan siyasi partilerin katılımıyla yapılmasının önemini bir kez daha vurguluyoruz. İktidar partileri tarafından kapalı şekilde yapılan bu tip değişiklikler demokratik rekabetin doğasına ve seçimlerin meşruiyetine gölge düşürme potansiyeline sahiptir. Her ne kadar %10 seçim barajının düşürülmesi gibi olumlu bir takım düzenlemeler içerse de, yeni düzenlemede il-ilçe seçim kurullarının başkan belirleme sürecine ilişkin değişiklik, Türkiye'de yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı bağlamında yaşanan sorunlar dikkate alındığında seçim bütünselliğini olumsuz yönde etkileme potansiyeline sahiptir.

NAFAKA HAKKININ EVLİLİK SÜRESİYLE KISITLANMASI HAK İHLALİDİR

İktidar partisinin 6. Yargı Paketi kapsamına aldığı ve nafakayı sınırlandıran düzenlemeler tartışmalara neden oldu. Pakete eklenen yeni düzenlemeyle beraber iki yılın altındaki evliliklerde 5 yıl, beş yılın altındaki evliliklerde 7-8 yıl, 5 ila 10 yıl arasındaki evliliklerde ise 12 yıl nafaka verilmesi planlanıyor. Maddi olumsuzlukların devam etmesi durumunda ise kadının ve 2-3 yıl daha nafaka alabileceği konuşuluyor. Böylelikle nafaka evlilik süresi ile kısıtlanmış hale geliyor. Söz konusu düzenleme henüz netleşmemiş olsa da, gündeme gelmesi çeşitli sivil toplum örgütleri ve muhalefet partisi temsilcileri tarafından yoğun şekilde eleştirmeye devam ediyor.

Denge ve Denetleme Ağı olarak öncelikle böyle bir düzenlemenin yapım aşamasında kadın hakları ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine çalışan sivil toplum örgütlerinin görüşlerinin alınmaması ve sürece dahil edilmemelerini katılımcı ve etkin yasama yönünden oldukça problemlili buluyoruz. ↓

Düzenlemeye ilişkin olarak ise kadınların çoğunun ücretsiz ev işçisi olduğu bir sosyo-ekonomik düzende nafaka hakkının evlilik süresiyle kısıtlanması net bir hak kaybına işaret etmektedir. Böyle bir düzenleme ancak kadınların işgücüne katılımının erkeklerle aynı seviyede olduğu ve bunu sağlayacak kamusal kreş hizmeti gibi uygulamaların etkin işlediği bir durumda gündeme gelebilir. Daha da önemlisi nafakanın evlilik süresiyle sınırlandırılması kadınların boşanma kararı almalarını zorlaştırarak Türkiye'nin en önemli toplumsal problemleri olan kadına karşı şiddet ve kadın cinayetlerini arttırıcı etkide de bulunacaktır.

GÜVENLİK GEREKÇESİYLE BAZI İLLERDE YASAKLANAN TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞLERİ

Şubat ayı içerisinde Hakkari ve Van gibi illerde valilik kararıyla gösteri, eylem ve basın açıklamaları, oturma eylemi, gösteri yürüyüşleri, açlık grevi, çadır kurma, stant açma gibi eylem ve etkinliklerin belirli sürelerle yasaklandı. Yasaklamalara gerekçe olarak ise Cumhuriyetin temel nitelikleri, devletin ve milletin bölünmez bütünlüğü, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, başkalarının hak ve özgürlükleri ile genel sağlığın korunması, yeni tip Koronavirüs (Covid-19) salgınının yayılmasının önlenmesi, meydana gelebilecek olası provokasyonların ve yaşanması muhtemel toplumsal olayların engellenmesi gösterildi.

Denge ve Denetleme Ağı olarak demokrasi için son derece önemli bir temel hak ve özgürlük olan toplantı ve gösteri yürüyüşünün yürütme tarafından engellenmesini oldukça sorunlu buluyoruz. OHAL döneminde kullanılan bazı yetkilerin devamı niteliğinde olan bu kararların OHAL dönemi bitmesine rağmen uygulanıyor oluşu yürütme erkine oldukça geniş yetkiler sağlamaktadır. Önümüzdeki seçimlerde uygulandığı takdirde bu tip uygulamalar halihazırda oldukça problemlili olan adil ve özgür seçimler bakımından da potansiyel bir soruna işaret etmekte ve seçimlerin demokratik karakterini bozma ihtimalini içerisinde barındırmaktadır.

Dedi ki;

CHP Grup Başkanvekili Özgür Özel: "...Buradaki sorun yasanın toplumun tüm kesimlerinin ve tüm siyasi görüşlerin üzerinde mutabakata varabileceği bir ortak aklın aranması yerine ellerinde bulunan çoğunlukla kendi lehlerine ve düşünce ile halkın haber alma özgürlüğünün aleyhine bir girişim olarak tasarlanması"

Siber Hukuk Uzmanı Yaman Akdeniz: "Bu yasa hükümetin elinde, yeni bir suç tiplmesi getiren, eleştirileri ve hükümeti eleştiren haberlerin yapılmasını engelleme amacıyla kullanılacak yeni bir hukuki mekanizmaya dönüşecek"

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan: "Her şeyden önce yalan haberin, dezenformasyonun yayılmasını, sistematik bir şekilde yaygınlaşmasını engelleyecek bir düzenlemeden söz ediyoruz."

Radio ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK): "İfade ve basın hürriyetine ilişkin hiç kimsenin tereddüt etmesine, gereksiz endişeye kapılmasına ve yasal dayanaklarla işini yapan Üst Kurulumuzu töhmet altında bırakacak açıklamalar yapmasına lüzum yoktur"

RTÜK üyesi İlhan Taşçı: "Asıl hedef basın özgürlüğü ve çok seslilik. İstenen basın sussun, eleştirmesin."

Adalet Bakanı Bekir Bozdağ: "1 gün, 1 ay, 5 ay evli kalıp ölene kadar nafaka verme yükümlülüğü adil değil. Bunun bir ölçüsünün olması lazım"

Avukat Selin Nakipoğlu: "Hukukta 'süresiz nafaka' yok. Nafaka, kadının çalışmaya başlaması, yeniden evlenmesi veya bir başkasıyla fiilen evli gibi yaşaması durumlarında kesiliyor."

Eşitlik için Kadın Platformu'ndan Berrin Sönmez: "Nafaka da kadının ev içi emeği ile erkeğin gelirine yaptığı bir maddi değer var. Erkeğin gelirini maksimize ediyor kadın. Ve boşanma sonrası kadının bu emeğinin ekonomik değer olarak iade edilmesi gerekiyor kadına. Yoksulluk nafakasının anlamı bu aslında. Ve bu iade edilmediği takdirde erkek haksız kazanç elde etmiş oldu. Yani burada hem haksız kazanç hem de ekonomik eşitsizlik var."

CHP Genel Başkan Yardımcısı Muharrem Erkek: "Geçmişin tecrübelerinden istifade ederek, geçmiş uygulamaların ortaya çıkardığı demokrasi sorunlarına ve vesayetçi uygulamalara bir daha imkan vermeyecek yeni bir sistemi inşa etme kararlılığımızdayız."

Demokrasi ve Atılım (DEVA) Partisi Genel Başkan Yardımcısı Mustafa Yeneroğlu: "Güçlendirilmiş Parlamenter Sistem ile katılımcı, özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin gereklerine uygun, kuvvetler ayrılığı ilkesi ile etkin denge ve denetleme mekanizmalarına dayanan bir hükümet sistemi modeli amaçlıyoruz."

HDP Milletvekili Oya Ersoy: Kadınların kazanılmış haklarının yasalar çıkartılarak daha da geriye götürecek adımların atılıyor olmasının kadın örgütleri başta olmak üzere kadınlar tarafından tepki ile karşılanmaktadır